

Вукан Р. Славковић¹

Висока школа за криминалистику и безбедност
Ниш

ОПОЈНЕ ДРОГЕ И ЛИЧНОСТ НАРКО-ПРЕСТУПНИКА

Трговина наркотицима је производња, узгајање, дистрибуција и продаја супстанци проглашених за опојне дроге, која је забрањена на глобалном нивоу. Као један од појавних облика организованог криминала, она подстиче и продукује општу кризу у друштву, дестабилизујући у великој мери његове развојне капацитете. Казна за трговину дрогом може широко да варира, у зависности од више фактора, укључујући врсту и количину дроге, географско подручје у коме се врши дистрибуција, као и од тога да ли је намењена малолетницима. Међународна трговина наркотицима је процес незаконитог кријумчарења дрога између држава. То изазива значајне проблеме, укључујући злоупотребу дрога и насиље, а наркотици који се најчешће користе у промету (нпр. кокаин, марихуана, хероин, итд.) узрокују зависност и обољења, због чега су ови производи забрањени у већини држава. С обзиром да постоји константна потражња, показало се да производња и продаја великих количина опојних дрога представља врло уносан бизнис.

Кључне речи: опојне дроге, зависност, нарко-преступник, превенција, социјална контрола

*„Јесте ли икада видели зрно ѓорушице? Узмите га у руку и ветар ће га одуваати. Врло су мала. Па, ако имате и само толико вере колико је зрно ѓорушице, ако је она стварно 'нишита' – и заиста нишита – нишита нам неће бити немогуће”.*²

Увод

Родоначелник егзистенцијалне филозофије О. С. Киркегор (назван „Копенхашки Сократ“) анализирао је примере код библијског прародитељског греха. Адам је био слободан и није могао да греша. Њему је било забрањено да једе са дрвета сазнања добра и зла која је могао да разликује тек када је прекршио забрану.³ Адамов страх је претходио његовом греху. Страх је „прикована слобода” (Frojd 2011: 22).

1 vukanslavkovic@yahoo.com

2 Свето јеванђеље по Матеју 17, 20 (Превод: Вук Стефановић Караџић, прим. прев.).

3 Никакво зло за тебе не може понићи у души неког другог човека, а готовину не у каквом преокрету или промени твоје околине. Па где онда може? Тамо где је твоја машта која ствара судове о добру и о злу. Неки људи не знају шта су добра а шта зла, а ова болест није ништа мања од оне која човеку одузима способности да разликује

Слобода је у исто време привлачна и застрашујућа, па је и стрепња аналогно томе двосмислена. У *Књизи поштања* стоји да је Бог рекао Адаму: „али с дрвета од знања добра и зла, с њега не једи”. Само по себи се разуме да Адам то заправо није схватио, јер како би могао спознати разлику између добра и зла, када је разликовање дошло тек са ужитком? Ако се претпостави да забрана подстиче жељу, уместо незнања добија се знање, јер у том случају мора бити да је имао знање о слободи, будући да је жеља ишла на то да се слобода искористи. Ово објашњење је стога апостериорно.⁴ Забрана му улива стрепњу, јер буди у њему могућност слободе. Уколико се допушта да забрана изазива жељу, мора се такође допустити да речи казне изазивају застрашујућу представу (Kierkegor 1970: 41-42, 174).

Опојне дроге су природне или синтетичке (вештачке) супстанције које делују претежно на централни нервни систем изазивајући пријатно душевно стање, а након трајније употребе, навику и несавладиву потребу за даљим уживањем, често и за повећањем доза (Јовашевић 2006: 430). Наркоманија је стање периодичног или хроничног тровања (интоксикације), штетног по личност и друштво, проузрокованог поновљеним уношењем одређене дроге, са следећим карактеристикама: неодржива потреба да се настави узимање дроге и да се она набавља по сваку цену, тенденција да се повећа доза и зависност од дроге. Као најчешћи узроци помињу се: приближавање народа, пораст стандарда, промена одређених вредности међу младима и у друштву као целини, промена у породици и породичним односима, жеља за ексцентричним доживљавањем, напетост, несигурност, извесна лакоћа с којом се дроге набављају и сл. (Kostić 1990: 334).

Народи древних цивилизација гајили су и употребљавали биљке са наркотичним дејством. У Месопотамији су неки ефекти опијума били познати 5000 година пре нове ере (Vukadinović *et al* 2012: 202). Стари Египћани, Кинези, Арапи, Асирци, Астеци, Инке и многи други народи ишчезлих цивилизација познавали су, гајили и употребљавали многе биљке са наркотичним дејством у верским ритуалима и обредима, или као подстицајно средство у борби. Половином XVI века, са пута по јужноамеричком континенту, под вођством Пизара, војници од Инка преузимају кокаин и од тада он постаје једна од најраширенијих дрога на западном наркоманском тржишту.⁵ Нова ера опијума почиње у XIX веку

бело од црног. Незадовољство било чиме што се дешава, исто је што и одвајање од природе која у себи садржи природе свих других бића (Aurelije Antonin 1990: 21, 40).

4 Апостериоран (lat. a posteriori) – зависан (или зависно) од искуства, на основу искуства.

5 Франциско Пизаро (1475-1541, шпански конквистадор који је 1533. године освојио Перу и сурово угушио устанак Инка) одбио је да се врати у Панаму и одржао сапутницима говор наговарајући их да не напусте започето дело. Он је мачем повукао на песку црту са запада на исток и обраћајући се војницима узвикнуо: „Овде је Перу и богатство, а тамо је Панаму и сиротиња. Овде је радост и срећа, а тамо је глад и тамница. Бирајте! Сваки храбри Кастилијанац зна шта треба да ради! Ја идем на југ!” Тим речима је прекорачио црту коју је повукао на песку. Време је ишло на руку од-

открићем активних принципа: алкалоида морфијума, кодеина, хероина, кокаина и других (Rakić 2010: 202-203). Проширила се и основа корисника дроге, стварањем читавих покрета у XX веку, који су проповедали наводну слободу од конвенција и закона, што је подразумевало и употребу наркотика.

Злоупотреба опojних дрога

Наркоманија представља негативну социјалну појаву, која обухвата друштвену, правну и еколошку сферу. Најопаснију појаву наркоманије представља наркомански криминалитет, који чини целокупност кривичних дела повезаних са наркотицима. Већа пажња светске јавности према проблемима супротстављања наркоманији, током XX века одражавала се у спровођењу многобројних међународних форума посвећених тим проблемима и низа прихваћених конвенција Организације Уједињених Нација, укључујући Јединствену конвенцију о наркотичним средствима из 1961. године, са исправкама које су унесене у складу са Протоколом из 1972. године, Конвенцију о психотропним супстанцама из 1971. године и Конвенцију о борби против незаконитог промета наркотичних средстава и психотропних супстанци из 1988. године, које садрже разноврсне норме усмерене на борбу са наркоманијом (Gasanov 2000: 17-20).

Злоупотреба психоактивних супстанци увек се сматрала једним од најопаснијих облика девијантног понашања. Ипак, у данашње време њен социјални значај је битно порастао. За решавање ове ситуације захтева се нов, нестандартизован приступ следећим потребама:

- да у земљи буду адекватно регулисане нарко и ХИВ ситуације, као и да буде реално доступно њихово решавање уз помоћ државе,
- да одражава интересе целог друштва, а не појединих министарстава и ресора,
- да обезбеди стварну заштиту права и слобода грађана, пре свега поштовалаца закона,
- у центру напора државе и друштва мора да буде човек који злоупотребљава наркотикуе, а не сами наркотици, тачније, социјална контрола њиховог незаконитог промета и
- на крају, треба решити главно питање: којим средствима држава располаже за остварење постављених циљева – путем мера кривичноправне репресије, административних забрана и ограничења у односу на конзументе наркотика или кроз помоћ и сарадњу са њима.

важним освајачима и мала експедиција се брзо кретала на југ, поред величанствених горостасних планина. Али Шпанци нису обраћали пажњу на природу, њихови погледи су тражили богате градове у којима су рачунали да нађу много злата (Lebedev 1948: 253). Нема ничег луђег него натерати у смрт огроман број људи, да би се из дубина земље могло извадити злато и сребро, ти сасвим некорисни метали, који представљају богатство само стога што су их људи узели за обележја богатства. Ма какви да су закони, увек их се треба придржавати и сматрати их за друштвену савест, са којом се мора увек усклађивати савест појединаца (Monteskje 2004: 231).

Другим речима, одговор тражи питање: коме држава и друштво објављују рат – наркоманији или самим наркоманима?

Не треба заборавити да репресивним мерама, ма колико биле оштре, за сада се не успоставља социјална контрола ниједног од облика девијантног понашања који представљају највећу друштвену опасност (криминал, проституција, порнографија). Због свог ограниченог ефекта, оне тешко да могу бити основа националне политике у сфери социјалне контроле над незаконитим прометом наркотика и превенције наркоманије.

По мишљењу аутора, наркоманију, токсикоманију и алкохолизам треба признати као психичка растројства, уколико они:

1. мењају однос човека према животу, самом себи и друштву, а такође и однос друштва према човеку,
2. укључени су у поделу F1-F19 (психичка растројства и растројства понашања, повезана са употребом психоактивних супстанци), категорија V (психичка растројства и растројства понашања) десете ревизије Међународне класификације болести и
3. у њиховој основи лежи нарушавање психичке активности – неспособност оболелог да својевољно регулише понашање адекватно објективним потребама и околностима које га окружују (Djaćenko, Cimbal 2000: 100-102).

Распрострањеност болести зависности или менталних поремећаја и поремећаја понашања узрокованих употребом психоактивних супстанци у нашој земљи последњих година добија епидемијске размере. Примећена је учесталија злоупотреба и зависност од дрога и алкохола заједно, као и комбинација различитих психоактивних супстанци – седатива, алкохола, канабиса, хероина и кокаина (Dragišić Labas, Milić 2007: 32). На пример, довољно јак наркотик фенциклидин (PCP) неретко се користи у смеси са другим наркотичним средствима: кокаином, опијатима, амфетамином, LSD-ом и другим, у циљу повећања халуциногеног дејства. Стога, друштвена опасност од радњи повезаних са тим наркотичним средствима суштински се повећава (Četvertakova 2007: 440). Фенциклидин (PCP, „анђеоски прах“) створен је касних 1950-тих као анестетик. Службена медицинска употреба PCP-а прекинута је 1962. године због тога што су болесници који су га примали често добијали јаку тескобу и делузије, а неки су повремено постајали психотични. Фенциклидин се појавио као улична дрога 1967. године и често се лажно продавао као марихуана. Веће дозе PCP-а могу узроковати високи крвни притисак, који може довести до можданог удара, слушних халуцинација, епилептичних напада, хипертермије, коме и могуће смрти. (FECIKLIDIN 2013). „Анђеоски прах“ води „лудилу и насиљу“, а прави се од анестетика за слонове, у малим количинама. Користи се сам или у комбинацији са хероином или канабисом. Прекурсори фенциклидина су: Bromobenzene, Cyclohexanone и Piperidine (Bukelić 1998: 54).

Диетиламид лизергична киселина (LSD) је бели прањак који се топи у води и алкохолу. На илегалном тржишту углавном га налазимо у разним обрађеним облицима: као мале беле пилуле, као прањак у различито обојеним капсулама, или као течност без боје, укуса и мириса. Често је у облику бомбона или обичних коцки шећера на које је претходно стављено неколико капи течности LSD-а, након чега се осуше, па изгледају као нормални шећер. LSD је најјача халуциногена дрога. Већ доза од 20 до 25 микрограма (1 микрограм = 0,000001 грама), количина једва видљива људским оком, узрокује благи ефекат код већине људи, а 50-100 микрограма ствара психичко стање који се назива „трип“ („путовање“, „излет“). Због тако снажног деловања, мале разлике у дози могу проузроковати велике разлике у ефекту (Kušević 1990: 108).

Личности нарко-преступника

Приликом анализе питања ефикасности кажњавања за кривична дела у области незаконитог промета наркотика, морају се узети у обзир особине личности учиниоца. Криминолошки опис ових кривичних дела биће непотпун без специфичних одлика њихових извршилаца (Dolgoва 2002: 662). У литератури се истиче да постоје четири облика личности нарко-преступника:

1. лица која повезују незаконити промет са употребом наркотика (у основи, болесна од наркоманије),
2. лица која врше незаконити промет наркотика, али их сами не користе (препродавци дроге),
3. лица која врше незаконити промет наркотика и добијају од те делатности огромне приходе (гросистички промет)⁶ и
4. нарко-предузимачи, представници организованог криминала, који сами не учествују у промету наркотика, већ управљају наркобизнисом.

Нарко-преступници, за разлику од свих осталих, карактеришу се пре свега тиме што су у већини случајева болесне, социјално запуштене и деградиране личности, којима је неопходно лечење. Због тога, за дату категорију лица, одређивање казне, упоредо са лечењем, представља најефикасније, ако не и једино реално средство. Карактеристике лица осуђених за кривична дела у вези са злоупотребом наркотика сведоче о томе да се она врше у социјално најзначајнијем узрасту, када предстоји избор професије, запошљавање и ступање у брак. У првом реду, активна продаја и употреба наркотика у том периоду доводи до неодговорности, коју прати деградација личности преступника. То се несумњиво негативно одражава на њихову криминалну активност. Познато је да образовање игра веома важну улогу у формирању личности, у значајној мери одређујући њен интелектуални и културни ниво. Суштински значај за

6 Grosist (nem. Grossist, fr. grossier) – трговац који се бави куповином и продајом робе у великим количинама, велетрговац.

личност преступника има породично стање. Одсуство породице, као социјално корисног фактора, и елемента одређеног степена одговорности, негативно се одражава на ефикасност прописане казне. Породице у којој су супружници зависници од наркотика карактеришу: нарушавање међусобних односа, чести конфликти, немарни однос према деци и породици, одсуство бриге према ближњима и егоистични однос према њима. Показатељи личности нарко-преступника не одликују се позитивним својствима. Постајући зависна од опојних дрога, у суштини болесна, та лица губе сваку способност да схвате озбиљност ситуације. Стога постоји реална опасност од понављања кривичног дела. Рецидив сведочи о томе да не постоји ефикасност кривичног права (Cidenova 2006: 345-348).

Као што је познато, у остварењу незаконитог промета наркотичних средстава и психотропних супстанци учествују, са једне стране, произвођачи и препродавци, а са друге, корисници тих препарата. Лица која на други начин делују у систему нелегалног промета наркотика, као последицу тога, врше противправне радње заједно са њима. Али, јавља се следеће питање: да ли је исти ниво вредности понашања сваке од наведених група? Ко је објективно опаснији по друштво – произвођач, препродавац или корисник, који, по правилу, страда од тешко излечиве болести – наркоманије? Решење тих питања је веома важно за одређивање оправданих граница криминализације радњи које су извршене у датој сфери.

Из тог разлога, треба обратити пажњу на међународне конвенције, које регулишу питања сарадње држава у процесу супротстављања наркоманији. Стога, безусловној криминализацији у међународно-правном акту подлежу радње повезане са незаконитим прометом наркотика, које имају за циљ њихову производњу и препродају. П. С. Дагел, који је писао о одређивању граница криминализације, приметио је, између осталог, да кривичноправно средство треба да се примењује само у случају када противправно понашање може бити спречено помоћу њега. У анализираној ситуацији таква превенција је објективно немогућа, што је условљено природом и током наркоманије (Zuj 2007: 428-431).

Излечење од наркоманије изузетно ретко се може постићи путем самолечења. Наркоман се најефикасније лечи у болничким условима, јер овакав начин лечења обезбеђује две веома значајне компоненте: 1) апсолутну изолацију овог лица од наркоманске групе и 2) перманентну контролу психофизичког здравља болесника у току целог процеса лечења. Болнички третман се најчешће користи у првој фази одвикавања пацијента од физичке зависности, док се амбулантно лечење примењује као наставак болничког лечења након физичког одвикавања од дроге или у оним облицима наркоманије у којима не постоји физичка зависност (Petrović 1983: 251).

Аутори истичу да само избегавање лечења наркоманије, тешко да може бити основа за наступање одговорности. Болесник који је самостално прекинуо злоупотребу психоактивних супстанци и прошао ано-

нимно лечење, формално се сматра за лице које избегава излечење.⁷ Основ за ограничавање његових права и слобода може бити само оно понашање које представља опасност за околину и нарушава права и слободе (тј. понављање наркотизације). Ипак, и у том случају, тешко да је сврсисходно позивање наркомана на административну одговорност. Административно затварање наркотизованог лица у трајању од 15 дана, без пружања неопходне медицинске помоћи, изазива тешку апстиненцију, због чега се таква казна може посматрати као нечовечно поступање и мучење (Djašenko, Simbal 2000: 104). У случају апстиненцијалног синдрома (F11. 3) прекид узимања опијата доводи до појаве специфичне групе симптома који могу бити различитог обима и тежине. Разлика у интензитету зависи од трајања зависности, врсте и количине („чистоће“) раније коришћеног опијата. Особине личности, амбијент и други социјални фактори такође могу утицати на интензитет апстиненцијалне кризе. Апстиненцијални синдром, зависно од свог интензитета и фазе, може се третирати у амбулантним или хоспиталним условима. У третману се користи симптоматска медикаментозна терапија или специфична терапија – детоксикација бупренорфином или метадоном (Vukadinović et al. 2012: 206-207).

Реално остваривање социјалне контроле над девијацијом

Проблем наркоманије треба целовито решавати средствима медицинског и социјалног карактера, с обзиром да наркоманија представља тешко излечиву болест; ако не избавимо наркомана од тог порока, немогуће је постићи побољшање и преваспитање лица и спречити извршење нових кривичних дела. Међутим, не треба заборавити да је промет опојних дрога објективно потчињен законима економије. У том смислу, трговина наркотицима представља комерцијални споразум. Без обзира на то што закон тај компромис сматра криминалним, они који непосредно учествују у њему су конкретни живи људи са својим интересима, који желе постизање резултата.

Обе стране које учествују у том уговору остварују циљ коме стреме: наркоман добија жељену дозу, а наркотрговац новац.⁸ Ова лица су про-

7 Кајање је највиша етичка противуречност; с једне стране зато што се етика, захваљујући идеалитету, мора задовољити кајањем, а с друге стране зато што кајање добија дијалектичку двосмисленост у погледу оног што треба укинути, двосмисленост коју тек догматика укида у испаштању у коме одређење наследног греха постаје јасно. Осим тога, кајање задржава радњу, а ову последњу етика у ствари захтева. Кајање мора само себи постати предмет, пошто време кајања значи одсуство радње. Стога је прави етички поклич био став Ј. Г. Фихтеа, пун енергије и храбрости, да „нема времена за кајање“. (Kierkegor 1970: 117).

8 Психолошки механизам криминалне радње који одговара правном појму преступничког понашања укључује доношење одлуке о предузимању противпраправне активности и реализацију такве намере: а) уз слободу избора, тј. при постојању могућности да се одустане од дате одлуке; б) на основу одређеног мотива (или групе мотива); в) уз постојање свести о штетним последицама (друштвеној опасности) његових радњи и са жељом, предвиђањем или допуштањем њиховог наступања. О кривич-

тив тога да им било ко споредан смета. Стога, у борби са наркобизнисом, прворазредни значај има утицај на кориснике наркотичних средстава, ако њихова присутност представља неопходни услов трговине. Уколико се потреба за наркотицима карактерише постојаношћу, онда није реч о епизодним кривичним делима, већ о криминалној делатности усмереној на добијање наркотичних средстава (Krljucov 2007: 433-434).

Социјална контрола се не ограничава само на нормативно регулисање понашања људи, већ укључује, такође, реализацију нормативних заповести и ненормативни утицај на понашање чланова друштва. Иначе, у социјалну контролу спадају радње које се врше након реализације прописа, као и мере одговорности лица која нарушавају владајуће норме. Основне методе социјалне контроле представљају позитивне санкције – *стимулација* и негативне санкције – *казне* („policy of threats and bribery” – политика застрашивања и подмићивања, или фигуративно „бич и колач”).⁹ У основне механизме социјалне контроле спадају *екстерни*, који се остварују споља, различитим социјалним институтима, организацијама (породица, школа, друштвене организације, полиција) и њиховим представницима, и то путем санкција које могу бити позитивне (стимулација) и негативне (казне). *Интерна* механизми су засновани на вредностима и нормама које су прихваћене као сопствене, а које се изражавају кроз појмове част, савест, достојанство, поштење и стид (није допуштено, зато што је срамно, савест то не дозвољава).

У суштини, социјална контрола своди се на то да друштво кроз своје институте поставља вредности и норме; обезбеђује њихову транслацију и социјализацију (усвајање, интериоризација од стране појединаца);¹⁰ стимулише у циљу поштовања норми или допуштених (са тачке гледишта друштва) реформи; кажњава нарушавање норми; предузима мере за превенцију нежељних форми понашања.

Реално остваривање социјалне контроле над девијацијом суштински зависи од власти, облика управљања и политичког режима у земљи. Није случајно још Хегел у „Филозофији права” истицао да „облици контроле над криминалитетом чак у већем степену карактеришу дато друштво, него сам криминалитет” (Gilinski 2013). Обнова психичког и

ном делу може се говорити само у оним случајевима када је доказано да се у конкретном понашању реализовала одлука урачуњљивог субјекта, који је деловао свесно и на онову слободе воље; г) са спремношћу да оствари своје радње упркос томе што је предвидео друштвену опасност својих последица и уз реализацију одговарајућих поступака, укључујући нарушавање забрана и превазилажење препрека. За психолошку карактеристику криминалног понашања кључан је појам жеље (хтења, стремљења) да се на одређени начин делује на објект радње (Sitkovskaja 2009: 16).

9 Хуманост ће све спасити и све извући. Човекољубље се увек тражило. Хуманост може послужити као камен темељац будућих реформи и препорода уопште. Ја нећу шибати; ја ћу га казнити речима, казнићу га прекором и он ће осетити (Dostojevski 2007: 371-375).

10 Особито специфичан по томе што је веома ефикасан пропис – најефикаснији од свих је морал. У случају када је морал довољно интериоризиран, он је потпуно аутономан и ствара своју специфичну санкцију унутрашњег карактера – грижу савести, која примену морала обезбеђује много ефикасније од спољних санкција (Lukić 1964: 277).

физичког здравља нације и њеног генског фонда¹¹ не може се спроводити у поправно-васпитним заводима и истражним самицама, већ у школи и породици, а тек на крају у здравственим установама (Prohорова, Ogilec 2004: 42).

Закључак

Сваки научни проблем има у пространој области своје науке одређено место, меру и границу, тако да се баш тиме хармонично уклапа у целину и изражава њен одговарајући део (Kirkegor 1970: 7). Наркоманија је социјално-патолошка појава која изразито криминогено делује. У вези са опојним дрогама се врше многа кривична дела, првенствено усмерена на неовлашћену производњу, прераду, држање и стављање у промет опојних дрога. Ово вршење кривичних дела има и међународни карактер и за њега се везују облици колективног, организованог криминалитета (Јовашевић 2006: 316).

У литератури се истиче да дрога сама по себи не изазива криминално понашање, него само ослобађа оно што већ постоји у психичком склопу личности и што би се испољило и под дејством неког другог фактора (Konstantinović Vilić *et al.* 2010: 398). Сузбијање наркоманије се врши, пре свега, превентивним деловањем; са једне стране, васпитним утицајем на младе људе да не узимају ова штетна средства, и са друге стране, настојањима да се онемогући неовлашћена производња и промет наркотичних средстава, како би се ограничиле фактичке могућности за њихову употребу. У том смислу предузимају се одређене мере на законодавном плану и у оквиру здравствене и просветне политике појединих земаља. Како је реч о појави која прелази границе једне државе, мере за њено сузбијање предузимају се и на међународном плану (Lazarević 2011: 779). „Успех ретко постижу људи који размишљају о могућности пораза. Зато мислите упорно и само о томе како можете да изађете на крај са било чиме, нарочито ако дозволите Богу да вам помогне” (Vinsent Pil: 171).

Испитиј свој унутрашњи живот, у њему је извор добра који ако нећеш и све дубље испитијеш, може поново да процвати.

(Марко Аурелије, Самом себи, књига 7, ред 59)

¹¹ Генски фонд (генофонд) биолошке врсте или популације представља комплетан сет појединачних алела свих гена живих чланова те врсте или популације. Може се дефинисати и као скуп гена у гаметима јединки које образују неку популацију (врсту).

Литература

- Aurelije Antonin 1990: M. Aurelije Antonin, *Samot sebi*, Gornji Milanovac: MILPROM – Mala moralna biblioteka.
- Bukelić 1998: J. Bukelić, *Droga, mit ili bolest*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Cidenova 2006: E. В. Цыденова, Личность наркопреступника и эффективность уголовного наказания, Москва: *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке*, Москва, 345-348.
- Četvertakova 2007: E. Ю. Четвертакова, Проблемы определения предмета преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, Москва: *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке*, Москва, 440-443.
- Djačenko, Simbal 2000: A. Дьяченко, E. Цымбал, Совершенствование законодательства о предупреждении злоупотребления психоактивными веществами, Москва: *Уголовное право*, 1, Москва, 100-107.
- Dolgoва 2002: A. И. Долгова, *Криминология*, Москва: Норма-Инфра.
- Dostojevski 2007: F. M. Dostojevski, *Najlepše priče*, Beograd: FENIKS LIBRIS.
- FENCIKLIDIN 2013, *Medicinski leksikon*, <<http://www.vasdoktor.com/medicinaod-a-do-z/psihijatrijske-bolesti/1000-fenciklidin-pcp>>. 10. 03. 2013.
- Dragišić Labas, Milić 2007: S. Dragišić-Labas, M. Milić, Bolesti zavisnosti kao bolesti društva, porodice i pojedinca: kritika nečinjenja, Beograd: *Sociologija*, 1, Beograd, 31-43.
- Frojd 2011: S. Frojd, *Strah i anksioznost*, Beograd: Riznica.
- Gasanov 2000: E. Гасанов, Теоретические проблемы интеграции международно-правовых норм, регламентирующих противодействие наркотизму, в национальное законодательство, Москва: *Уголовное право*, 1, Москва, 17-24.
- Gilinski 2008: Гилинский, Я. *Глобализация и девиантность в России*. <http://deviantology.spb.ru/etc/publications/GilinskyGlobalizatsiya_i_deviantnost_v_Rossii.pdf> 01. 07. 2013.
- Jovašević 2006: D. Jovašević, *Leksikon krivičnog prava*, Beograd: Službeni glasnik.
- Kirkegor 1970: O. S. Kirkegor, *Pojam strepnje*, Beograd: Srpska književna zadruga.
- Kostić 1990: A. Ђ. Kostić, *Medicinska enciklopedija, drugi tom*, Sarajevo: Svjetlost-Larousse.
- Konstantinović Vilić et al. 2010: S. Konstantinović-Vilić et al., *Kriminologija*, Beograd: Prometej.
- Krjukov 2007: A. A. Крюков, В отношении потребителей наркотиков нужен новый подход, Москва: *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке*, Москва, 432-435.
- Kušević 1990: V. Kušević, *Zloupotreba droga*, Zagreb: Republički sekretarijat za unutrašnje poslove SR Hrvatske.
- Lazarević 2011: Lj. Lazarević, *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.
- Lebedev 1948: N. Lebedev, *Osvajanje zemlje*, Beograd: Novo pokolenje.
- Lukić 1964: R. Lukić, *Osnovi sociologije*, Beograd: Savez udruženja pravника Jugoslavije.
- Monteskje 2004: Š. Monteskje, *Persijska pisma*, Beograd: Utopija.

- Petrović 1983: S. Petrović, *Droga i ljudsko ponašanje*, Beograd: Dečje novine.
- Prohorova, Ogilec 2004: М. Прохорова, Н. Огилец, Ответственность за незаконный оборот наркотиков: закон новый, проблемы старые, Москва: *Уголовное право*, 4, Москва, 41-43.
- Rakić 2010: М. Rakić, Problem droge i savremenog društva, Beograd: *Politička revija*, 1, Beograd, 201-219.
- Sitkovskaja 2009: О. Д. Ситковская, *Уголовный кодекс Российской Федерации: психологический комментарий*, Москва: Wolters Kluwer.
- Vinsent Pil 1995: N. Vinsent Pil, *Moć pozitivnog mišljenja*, Beograd: Narodna knjiga – Alfa.
- Vukadinović *et al.* 2012: D. Vukadinović *et al.*, Psihijatrijski, pravni i socijalni aspekti tretmana zavisnika od opijata, Beograd: *Socijalna misao*, 3, Beograd, 201-223.
- Zuj 2007: И. И. Зуй, Теоретические подходы к процессу криминализации деяний, связанных с незаконным оборотом наркотиков, Москва: *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке*, Москва, 427-431.

Vukan R. Slavković

NARCOTICS AND THE DRUG OFFENDER

Summary

Drug trafficking is a global illicit trade, involving the manufacture, cultivation, distribution and sale of substances which are subject to drug prohibition laws. As one of the manifestations of organized crime, drug trade incites and produces a general crisis in society, destabilizing its capacities for development to a great extent. The penalty for drug trafficking can vary widely depending on several factors, including the type and amount of drugs involved, geographic area of distribution, and whether juveniles were targeted. International drug trafficking is the process of smuggling drugs between countries. It has caused significant problems, including drug abuse and violence. Drugs most frequently used in trafficking (e.g. cocaine, marijuana, heroin, etc.) cause addiction and illnesses, which is why these products have been prohibited in most countries. Considering that addiction generates a never-ending demand, production and sale of large quantities of narcotics has become a highly lucrative business.

Keywords: narcotics, addiction, drug offender, prevention, social control

*Примљен 14. децембра 2014.
Прихваћен 19. марта 2015.*